

Acadèmia de Jurisprudència i Legislació
Poblet, 6 de juny de 2009

El nou ordre econòmic mundial
i la revolució econòmica cistercenca

Ramon Mullerat
Acadèmic i Ex-president de la Germandat de Poblet¹

Primer. Introducció

A partir de la fallida de Lehman Brothers² el passat setembre, el món ha entrat en una depressió econòmica, la més gran dels darrers 60 anys³, que comporta uns canvis, estructurals i no merament conjunturals i un nou ordre econòmic quines característiques revolucionàries sintetitzaré tot seguit.

A l'història europea hi han hagut tres grans revolucions econòmiques: la primera, la agrícola, als segles 11 i 12, després del col·lapse de l'imperi de Carlemany; la segona, la industrial, als segles 18 i 19; i la tercera, la del coneixement, seguida del nou ordre econòmic que s'està gestant actualment.

Em proposo fer una referència a l'ansem al nou ordre econòmic i al qui va tenir lloc als segles 11-12, impulsat per l'ordre religiosa del Cister. I, salvant moltes distàncies i amb molts *mutatis mutandis*, intentaré al final alguns trets comparatius

¹ Ramon Mullerat OBE es advocat a Barcelona i Madrid, Espanya; Avocat a la Cour de Paris, França; Membre honorari de la Law Society of England and Wales; Membre honorari del Bar of England and Wales; Professor de la Facultat de Dret de l'Universitat de Barcelona; Professor adjunt de la John Marshall Law School, Chicago, EEUU; Professor de la Facultat de Río Piedras de l'Universitat de Puerto Rico; Ex membre del Consell Europeu de la Emory University, Atlanta, EEUU; Ex-president del Consell de Col·legis d'Advocats de l'Unió Europea (CCBE); Membre de l'American Law Institute (ALI); Membre de l'American Bar Foundation (ABF); President de l'European Advisory Council del International Senior Lawyers Project (ISLP); Membre del Comitè Executiu de l'Institut d'Estudis Nordamericans (IEN); Ex-copresident del Human Rights Institute de la International Bar Association (IBA); Ex membre de la Cort de la London Court of International Arbitration (LCIA); President de la Associació pel Foment de l'Arbitratge (AFA); Ex-president del Consell Editorial del European Lawyer; Membre del Consell Editorial del Iberian Lawyer; Director del Master de Dret Internacional del Instituto Superior de Derecho y Economía (ISDE); KPMG Advocats.

² I els desastres financers que han seguit.

³ La darrera va ser la denominada Gran Depressió als EEUU al 1929. Segons el Financial Times, The future of capitalism, 12 maig 2009, l'actual crisi no té precedents per la seva amplitud, origen i efectes.

Segon. El nou ordre econòmic dels albors del s. 21

I. Predicció, confirmació i consumació del nou ordre econòmic

Manuel Castells, el sociòleg català que ensenya a Berkley (Califòrnia), en la seva trilogia *The end of Millennium*⁴ al final del segle passat, ja va predir que entràvem a un “nou món” degut a la confluència de tres fenòmens: la revolució tecnològica, la crisi paral·lela del comunisme i del capitalisme, i una sèrie de fenòmens socioculturals (humanisme, feminisme, mediambientalisme, drets humans).

Aquest nou món va ser confirmat al 2001, políticament amb el 11-S i, econòmicament, amb els escàndols econòmics d'Enron, WorldCom, Tyco, Arthur Andersen, Parmalat, etc. El president dels EEUU, George W. Bush, va reaccionar amb la llei Sarbanes-Oxley (“SOX”) per a deturar els desastres i restablir la confiança en el mercat. Però, l'enfermetat era profunda i la SOX no va ser suficient per a fer-li front.

Finalment, el nou món ha estat consumat el 2008 amb les debacles de Fannie Mae, Freddie Mac, Lehman Brothers, AIG, Bernard Maddoff, Crysler, General Motors⁵ i la recessió econòmica desencadenada als EEUU, Europa i Asia.

II. Causes de la recessió econòmica

Les causes de la recessió econòmica son en síntesi unes pràctiques financeres temeràries, especialment en el mercat immobiliari, amb els abusos dels préstecs *subprimes*⁶ i de la titularització (*securitization*) de les hipoteques; els abusos dels derivatius, que el financer Warren Buffet va qualificar d’“armes financeres de destrucció massiva”; les facilitats creditícies (*easy credit, easy money*); l'excés de consum; i la carència d'una regulació legislativa adequada, especialment en el sector financer⁷.

Com a transfons de tot això, hi ha el fracàs del fonamentalisme de mercat i de les tesis d'Adam Smith segons les que el mercat no necessita ser regulat per que ell mateix s'autoregula mitjançant el que Smith denominava la “ma invisible” (*invisible hand*) del

⁴ Manuel Castells, *The end of Millenium*, 1999.

⁵ Les fallides i consegüents nacionalitzacions més importants de l'història. L'estat nord-americà prendrà un 55% del capital de Chrysler i un 60% del de General Motors.

⁶ S'entén per préstecs *subprimes* aquells que s'atorguen a persones que, pels seus ingressos, son incapaces de retornar-los.

⁷ La crisi va començar als EEUU amb les execucions de les hipoteques. Durant molts anys, el valor de les vivendes havien pujat contínuament. Durant aquest període, s'havien facilitat extraordinàriament els préstecs (*easy credit*). Els bancs, a fi de poder prestar més, combinaven les hipoteques amb instruments financers (*mortgaged-backed bonds*) i les venien en els mercats financers a altres bancs, fons de pensions, companyies d'assegurances i altres inversors. El problema sorgeix quan els valors deixen de pujar o comencen a baixar.

mercat. I en general un clima d'excessiva ambició material i del "tot s'hi val" (*anything goes*).

No podem limitar-nos a culpar als qui dirigeixen i supervisen les finances del món, sinó a la nostra societat benestant instal·lada en una mena de nirvana econòmic.

III. Les característiques del Nou Ordre Econòmic

Al meu mode de veure, les característiques principals del Nou Ordre Econòmic⁸ són les següents:

1. La finalització de l'era de liberalització financera a ultrança creada pels acords de Bretton Woods⁹ i el fi de les filosofies neoliberals (*laissez faire, laissez aller*) de Milton Friedman¹⁰ i de les polítiques del reaganisme i el thatcherisme, que fa una generació establiren una era neoliberal de desregulació normativa¹¹. Aquesta era contenia possiblement ja la llavor de la seva pròpia destrucció¹².

⁸ L'expressió "nou ordre econòmic" no té una definició clara. Harry G. Johnson, "The new international order", Graduate School of Business University of Chicago, Selected Papers, no. 49, va dir en 1976 que aquesta expressió es una atractiva concentració d'objectius deliberadament ambigus i vagues. Diu que el terme té tres connotacions: la primera, que hi ha quelcom d'erroni en el sistema actual de relacions econòmiques internacionals que necessita ser corregit per un canvi de sistema u ordre. Segona, que aquest error és atribuïble a les polítiques dels països occidentals avançats que han sigut clarament immorals i que haurien de reconèixer la seva culpa acceptant les obligacions del nou ordre; i la tercera, que el canvi de l'ordre internacional requereix un traspàs massiu del poder polític dels principals països a l'Assemblea de las NU. *CNN Money*, 14 novembre 2008, "G20 shaping a new world order". Lakshmi Mittal, president d'ArcelorMittal, *The Economist*, 19 novembre 2008. Molts líders polítics reclamen un nou ordre economic. Així, per exemple el Primer Ministre de centre-esquerra australià, Kevin Rudd, ha demanat recentment un nou ordre mundial basat en un govern d'intervenció i de regulació, culpant de la crisi econòmica mundial a l'excessiva ambició de riquesa i poder (*greed*). AFP, 30 gener 2009, "Australian PM calls for a new economic order": "el temps ha arribat, després de la crisi actual, de proclamar que el gran experiment neo-liberal dels passats 30 anys ha fracassat i que l'emperador va despullat. El neo-liberalisme i el fundamentalisme del mercat lliure s'han revelat com una ambició de diner i poder disfressat de filosofia econòmica".

⁹ La Conferència de Bretton Woods de 1944 va fixar el nou ordre monetari internacional de després de la II Guerra Mundial, estabilitzant els tipus de canvis que només es podien variar en cas de desequilibris fonamentals, i que va perdurar fins al 1971 al donar lloc al sistema de tipus de canvis flotants. Bretton Woods va crear el Fons Monetari Internacional (FMI) i el Banc Internacional per la Reconstrucció i el Desenvolupament (Banc Mundial).

¹⁰ Milton Friedman, professor d'economia de la Chicago School of Economics, va ser l'iniciador de l'escola econòmica monetària i sens dubte l'economista que més ha influït en el temps recent. Friedman es considerat el fill espiritual d'Adam Smith i es especialment reconegut per la seva defensa del lliure mercat i la llibertat de les empreses econòmiques front a la regulació per part de l'estat. Com a lliberal, va sostenir la necessitat de reduir la influència de l'estat. En el seu llibre *Capitalism and freedom*, 1982, va dir que "l'única responsabilitat de l'empresa consisteix en utilitzar els seus recursos i dedicar les seves activitats a incrementar els seus beneficis sempre que es mantingui dintre de les regles del joc ..."

¹¹ Aquestes filosofies político-econòmiques són les mantingudes per Ronald Reagan i Margaret Thatcher en els anys 1980 i que es caracteritzaren per reduir la influència de l'estat, promoure la llibertat de mercat i de les empreses i establir una era neoliberal de desregulació.

¹² Martin Wolf, "Seeds of its own destruction", *Financial Times, The future of capitalism*, 12 maig 2009.

2. No es tracta de la fi del capitalisme. Mes que una crisi del capitalisme, es una descarrilament del capitalisme causat pels capitalistes¹³. Però el capitalisme sobreviurà. Al fi i al cap, com la democràcia, es el sistema econòmic menys dolent que s'ha trobat fins ara. Els dirigents dels països rics, a la reunió del passat gener a Paris sobre el "Nou mon, nou capitalisme", els polítics van debatre si necessitem un "nou capitalisme" o més aviat hem de buscar un "nou món" que no precisi una forma especialitzada de capitalisme¹⁴.
3. La recessió econòmica¹⁵ temporal, que crea oportunitats per les empreses de millorar la gestió, establir objectius realistes i renovar la confiança en el mercat.
4. Canvis radicals de les regles y dels objectius, que han predominat fins ara.
5. Una més amplia i millor regulació normativa, especialment del sector financer que es el "cervell" de l'economia de mercat. L'actual regulació normativa de caràcter nacional es incapaç de regir un sistema financer global.
6. Reforma i modernització de les institucions internacionals financeres (especialment del FMI i del Banc Mundial), inversores, agències de "rating", etc.
7. Desplaçament del centre del poder econòmic vers l'Orient. L'historiador francès Jacques Attali, en el seu llibre Une brève histoire de l'avenir¹⁶, explica com el centre del poder econòmic s'ha anat desplaçant en el curs de l'història de l'Est a l'Oest: Xina, Mesopotàmia, Pèrsia, Egipte, Grècia, Roma, Bruges, Venècia, Amberes, Gènova, Londres, Nova York i Los Angeles i ara acaba de completar la volta amb la prosperitat de la Xina.
8. La globalització actual variarà de forma. Degut a la crisi de confiança, la globalització canviarà de forma. Esperem que sigui vers una "millor globalització" en la que hi participin tots els pobles.
9. La participació del BRICS en el concert mundial. Els EEUU i en general els països del G8 mantenen la seva hegemonia, però els països d'economia emergent (Brasil, India, Rússia i Xina = BRICS) no volen continuar sent els mers destinataris de les

¹³ Martin Sorrell, "The pendulum will swing back", Financial Times, The future of capitalism, 12 maig 2009.

¹⁴ Amartya Sen, Premi Nobel d'Economia el 1998, Adam Smith's market never stood alone", Financial Times, The future of capitalism, 12 maig 2009, sosté que el que necessitem es apreciar com treballen les distintes institucions i com aquestes i les variades organitzacions –des d'el mercat fins les institucions de l'estat- poden contribuir juntes a produir un món econòmic mes decent.

¹⁵ Aquesta recessió, iniciada als EEUU, és actualment mundial. Es diu que quan els EEUU esternuden, el món sofreix una pulmonia. Als EEUU, amb de 300 milions d'habitants, es calcula que 4 milions de famílies perdran les seves llars per impossibilitat de pagar les hipoteques (*foreclosure*). A Espanya, al primer trimestre de 2009, el número de procediments concursals s'ha incrementat en un 266%, el 90% dels quals acaben en liquidació de l'empresa concursada. Dels 1.800 concursos presentats a Espanya, més d'una tercera part (681) han tingut lloc a Catalunya. Font: Conferència organitzada per la John Marshall Law School de Chicago i el Institut Superior de Dret i Economia (ISDE), Madrid, 25 de maig de 2009.

¹⁶ Jacques Attali, Une brève histoire de l'avenir, 2006, pp. 68-141.

decisions de les potències, sinó participar directament en les decisions mundials mitjançant el G20. El rol de potencia de la Xina es consolidarà.

10. El protagonisme del G20. Els G7 i G8 queden sobrepassats pel G20, la qual cosa demostra que el vell ordre econòmic està esgotat. El G20¹⁷, amb el seu caràcter multilateral, es possiblement el germen del futur govern mundial.
11. La renaixença del keynesianisme, perseguint un equilibri entre la necessària llibertat del mercat i la intervenció de l'estat¹⁸.
12. La crisi bancària. La crisi va començar en el sistema bancari i no es solucionarà fins que es produeixi la reforma del sistema bancari. Entre altres coses, per mitjà de la separació dels bancs industrials dels bancs comercials, que són els qui presenten més riscos sistèmics.
13. Responsabilitat social de la empresa. El nou ordre econòmic ha d'estar impregnat d'una major sensibilitat ètica, del respecte pels drets humans i d'una responsabilitat social i mediambiental de les empreses.

Tercer. La revolució econòmica de la baixa edat mitjana¹⁹

I. El Cister²⁰

Els qui no som expertes en història medieval, com es el meu cas, tenim la tendència a creure que l'edat mitjana, especialment l'alta edat mitjana, va ser un fosc i monòton discórrer de segles sense canvis. Evidentment que els canvis eren més lents i les diferències entre una generació i l'altre menys marcades que avui en dia²¹. Però de mutacions en l'ordre social i econòmic en l'edat mitjana en van existir d'importants. Una d'elles va ser certament la que es produí als segles 11 i 12, amb la revolució innovadora, espiritual i industrial, promoguda pel Cister.

¹⁷ La darrera reunió del G20 va tenir lloc a Londres a l'abril de 2009.

¹⁸ L'economista britànic John Maynard Keynes, que va viure la depressió britànica 1920-1930, va ser el creador de la moderna macroeconomia i l'autor de *The General Theory of Employment, Interest and Money*, 1936. Keynes va sostenir que la política del govern pot contribuir a elevar i millorar el nivell de l'activitat econòmica. Keynes explicà per què les economies capitalistes, si s'abandonen als seus propis recursos, sense l'equilibri dels governs, són essencialment inestables, així com per què les economies capitalistes, per que operin bé, han de tenir un govern que actuï de contrapès.

¹⁹ En aquest capítol em baso parcialment en el meu article "El nou ordre econòmic i el Cister", publicat a la revista *Poblet*, no. 17, gener 2009.

²⁰ Jean de la Croix Boutton, *Histoire de l'Ordre de Cîteaux*, 1959. Louis J. Lekai, *Los cistercienses. Ideales i realidad*, 1987.

²¹ Un historiador francès contemporani deia que s'havien produït més canvis des de qu'ell anava a l'escola, que des de la revolució francesa fins que ell va néixer.

L'ordre dels monjos blancs²², fundada per Robert de Molesme al 1098 i els seus successors Alberic i Esteve Harding a l'abadia de Citeaux, i expandida per Sant Bernat de Claravall (Clairvaux) en el segle 12, va constituir la principal força de difusió espiritual, artística i tecnològica en l'Europa medieval. Sant Bernat –el “doctor mel·lifulu”- va dominar l'escena política, teològica i social d'Europa. Va predicar la II Creuada, va fer front a Abelard en els seus debats a la Universitat de Paris, va promoure la llibertat dels serfs i la llibertat de la Església en general²³.

Al segle 6, Sant Benet de Núrsia, fundador del monaquisme occidental, havia set el creador d'un model d'organització basat en l'estabilitat que encarna l'abadia. La seva Regla²⁴ promoueu la vida espiritual en comunitat i el treball manual. El moviment es desenvolupà intensament i el papa Gregori I el Gran uneix la tendència romana de Sant Benet i la cèltica de Sant Columbà donant lloc al Cluny. Fundada en 909, l'abadia de Cluny aviat es converteix en el centre de l'ordre benedictina i estén els seus monestirs per tota Europa, des d'Escòcia i Espanya fins a Polònia, constituint el principal centre de influència religiosa en el mon cristià²⁵.

Malgrat que Cluny continuava la regla benedictina, que incloïa la pobresa com precepte i l'asceticisme col·lectiu, amb el temps esdevingué molt rica com a conseqüència de les rendes i dret feudals que li feren reis i nobles i les donacions dels peregrins que passaven pel Camí de Santiago. El Cluny va caure en la complaença i l'esperit mundanal dels seus membres²⁶. Els seus monestirs es convertiren en veritables palaus replets de luxe i suntuositat i els abats, senyors feudals amb la màxima rellevància en la política mundana. De forma que molts pensaren que el Cluny havia “degenerat” els preceptes benedictins i era necessari un retorn al rigor dels primers temps²⁷.

L'ordre cistercenc va néixer, doncs, com a reforma espiritual que buscava el retorn a la puresa i disciplina original de la Regla de Sant Benet i donar fe del seu lema *ora et labora* en l'esperit del Crist. A més, la seva vida estava en íntim contacte amb la natura i els boscos on edificaven els monestirs, boscos tant estimats per Sant Bernat, estaven integrats a

²² Als cistercencs s'els denomina “monjos blancs” perquè el seu hàbit es blanc amb un escapulari negre. L'hàbit blanc el va introduir a l'origen l'abat Alberic per a distingir-los dels benedictins o “monjos negres”, també pel seu hàbit.

²³ Sobre l'espiritualitat del Cister, vid. per exemple, Moses M. Nagy “The spiritual and pedagogical impact of the cistercian order in Hungary”. El Cister va ser portat a Hungria pel Rei Bela III que, ansiós de renovar la professió de fe, en lloc de mirar a Bizanci, on s'havia educat, va mirar a Franca i als monjos cistercencs.

²⁴ La Regla de Sant Benet és un codi de vida monàstica escrit en llatí els anys 534-550, que es converteix en la base del monaquisme a Occident. La Regla es compon de 72 regles i un pròleg que inciten al treball, l'oració, la caritat, el silenci, la clausura i l'obediència, resumits en els principis de *pax* (pau) i *ora et labora* (resa i treballa).

²⁵ Ramiro Gil Coma, Lo templario. Estado actual de la cuestion.

²⁶ San Bernat va escriure l'Apologia de l'abat Gillem de Thierry (*Apologia ad Guillelmum*) el 1125 en la que crítica la riquesa i estil de vida dels monjos del Cluny.

²⁷ Sobre l'apogeu i la decadència del Cluny, vid., per exemple, Alexandre Masoliver, Història del monaquisme cristià, 1994. Constance Berman, Medieval religion. New approaches, 2005.

la seva vida interior^{28 29}. Els reformadors volgueren reaccionar front a la decadència de l'ordre del Cluny, i a l'opulència i mundanització que representava.

II. La revolució econòmica cistercenca

Lligada amb la reforma espiritual, els cistercencs varen ser també els impulsors de la primera de les revolucions econòmiques. La revolució econòmica cistercenca va canviar l'economia de Europa i va ser decisiva també pel desenvolupament del nord³⁰.

Des del punt de vista econòmic, la revolució cistercenca va comportar canvis fonamentals. Aquesta revolució va significar: a) el confiar en el treball, el treball amb les mans, retornant a la Regla de San Benet³¹; b) la fugida de les ciutats convertides en Babilònies; c) el recolzament de la població rural; d) l'abandonament dels ornaments i del luxe; e) però, sobre tot, els cistercencs van ser els artífexs de l'extraordinària explosió econòmica de l'agricultura.

1 L'explosió econòmica de l'agricultura

Els cistercencs varen donar un tremend impuls a l'agricultura i a la ramaderia -principal economia del seu temps, amb l'elevatge de cavalls i de bestiar, al comerç dels productes derivats, així com a la mineria i la indústria i, com no, la arquitectura en la que també excel·liren.

L'espina dorsal de la revolució agrícola cistercenca van ser les granges³². Els monjos rebien, generalment en donació, extensions de terreny erm o salvatge³³, que convertien amb el seu esforç i les noves tecnologies en terra cultivable i en centres agropecuaris³⁴. Les granges estaven integrades per un grup de germans llecs ("conversos" dirigits per un monjo (*grangerius*) i contenien uns pocs edificis al voltant de l'edifici central que permetia allotjar als germans llecs, mantenir animals de granja, guardar les eines i emmagatzemar les

²⁸ Roger Darrell Sorrell, Sant Francesc d'Assís i la natura, 1988. Moses M. Nagy, "The spiritual and pedagogical impact of the cistercian order in Hungary".

²⁹ En una de les seves epístoles, Sant Bernat diu que: "trobareu més en els boscos que en els llibres; els arbres i les pedres us ensenyaran el que mai podreu aprendre dels mestres".

³⁰ Angela Petyt, "The contribution of the Cistercian Order to the economic development of the north was little less than revolutionary. A discussion of this view of the Cistercians on the period 1130-1300".

³¹ Regla, 23: "perquè així son veritables monjos quan viuen del treball de les seves pròpies mans",

³² Hi ha molta literatura sobre les granges cistercenques. Vid. per exemple, Angela Petyt, "The contribution of the Cistercian Order to the economic development of the north was little less than revolutionary. A discussion of this view of the Cistercians in the period 1130-1300. Barrington Moore, Moral aspects of economic growth and other essays, 1998. William Johnston, Enciclopedia of monasticism, 2000. Anna Maria Rapetti, "Grange e paesaggio rurale nell'Europa medievale (XII-XIII secolo)", en Ferran Garcia-Oliver, El Císter, ideals i realitat d'un orde monàstic, 2001, p. 101. Alexander Kidd, The cistercian grange at Grange Farm Sipton Lee, 2006. Henri Pirenne, An economic and social history of medieval Europe, 2006, etc.

³³ Normalment d'una extensió mitjana entre cent i dues centes hectàrees de terra.

³⁴ Els cistercencs no van inventar les granges. Altres ordres, com els agustins, també explotaven granges. Però, a diferència d'aquests darrers, que feren l'explotació mitjançant arrendataris o assalariats, la clau de l'èxit dels cistercencs està en que la feren per mitjà dels germans llecs ("conversos") que no eren assalariats.

collites. Les granges, satèl·lits del monestir, eren erigides a una distància no superior a una jornada del monestir a fi de poder ser controlades i que els germans poguessin assistir a la missa de l'abadia³⁵. Els cistercencs gestionaren les seves granges amb un gran nivell de tècnica i organització.

El fet de que viatjaven molt entre les seus monestirs i cases i altres parts els permetia conèixer el mètodes de explotació i introduir novetats en les collites i en la cria dels animals.

L'extraordinària eclosió econòmica de l'agricultura comprenia l'elevatge de cavalls –força motriu- i dels ramats –alimentació- i van ser l'epicentre de les reformes agràries i pecuàries. Per exemple, d'utilització dels cavalls, més efectiva que les dels bous per les labors de llaurar i d'arrossegar pesos; la selecció de llavors, la cria de bestia, etc. Aquest sistema, ordenat i organitzat per a la venda dels productes de les seves granges va contribuir notablement al progrés comercial del paísos de l'Europa Occidental.

Una de les activitats en la que els monjos blancs excel·liren és la cria del bovins³⁶ i la producció i exportació de llana, especialment pels cistercencs anglesos al nord d'Europa. L'ordre cistercenc, probablement pels seus intercanvis amb paísos estrangers, va portar un gran increment en la cria d'aquest bestia. No sols amb la cria sinó amb la preparació, classificació³⁷, enfardat i transport de la llana³⁸, per quina gran qualitat obtenien el preu més alt i eren els primers agents del mercat. A més de la llana, extreien també de les ovelles altres subproductes com la llet, de la que en treien formatge, i els fems³⁹.

Tant important va ser l'activitat de la llana que algun autor⁴⁰ ha dit que els monjos blancs van transformar el nord d'Anglaterra d'una selva en un gran centre de les ovelles i d'aquí que la renomada fina llana de Linconshire déu els seus orígens a l'ordre dels cistercencs⁴¹.

³⁵ Així, per exemple, Jaume Finestres, Historia del Real Monasterio de Poblet, I, Cervera 1753, pp. 340-342, fa esment que Poblet, la major propietat territorial del país després de la dels ducs de Cardona, a més de posseir 34 vil·les i 37 llocs despoblats (a part del priorat de Sant Vicenç de la Roqueta, o de l'Horta, amb les vil·les de Quart de Poblet y Aldaia, a Valencia), distribuïts en 6 baronies i 5 priorats, disposava de diverses granges.

³⁶ R.A. Donkin, Cistercian sheep-farming and wool-sales in the thirteenth century.

³⁷ La llana es clasificaba en millor, mitjana i pitjor qualitat.

³⁸ J. T. Fowlers (ed.), Memorials of Fountains, 1918, I, p. 193 dóna compte d'un contracte de Fountains i uns comerciants florentins del 1276 per a subministrar-li *sexaginta duos saccos lanae ... sone clack (marca de la ovella) et lok (talles petits), got et card (llana bruta), nigra, grissa (negra i gris) et sine pellices (llana pelada)*.

³⁹ Sovint quan adquirien o revien donacions de bestia, el venedor o el donant es resejava el dret a quedar-se els fems. Vid. Angela Petyt, "The contribution of the Cistercian Order to the economic development of the north was little less than revolutionary. A discussion of the view of the Cistercians in the period 1130-1300".

⁴⁰ Darby, Economic Geography of England A.D. 1000-1250.

⁴¹ J.S. Brewer, Giraldi Cambrensis Opera, Rolls Series 21, iv, p. xxiii.

2. La mineria i la metal·lúrgia⁴²

Igualment en la mineria i en la metal·lúrgia varen descollar els cistercencs. Els monjos blancs extreien, tallaven i utilitzaven meravellosament la pedra. El seus monestirs i construccions en son un testimoni magnífic.

També extreien el ferro, així com l'estany, el coure, la plata i l'or. El ferro, sobre tot, que era un mineral indispensable per fabricar arades, ferradures pels cavalls, fletxes, espases, ancores pels vaixells, claus, peces pel mobiliari, etc.

3. La indústria

Els "monjos enginyers" van revolucionar també el món de la indústria⁴³. Especialment de la indústria hidrològica, amb la creació de pantans, dics i canals i amb l'aprofitament de la força hidràulica de les seves rodes⁴⁴. Al Monestir de Nostra Senyora de Rueda, a la ribera de l'Ebre a l'Aragó, hi ha un bon exemple d'enginyeria hidràulica utilitzant una gran roda com a font d'energia i un elaborat sistema de circulació hidrològica utilitzada com sistema domèstic i de calefacció central. L'expansió dels molins, no solsament com a font de energia per a moldre blat, blat de moro i olives, sinó també per a serrar la fusta, planxar la roba i activar el foc de la forja, daten d'aquest període.

Els cistercencs també foren els pioners en d'utilització dels molins d'aigua en la metal·lúrgia com ho demostra el molí del Monestir de Kirkstall.

Algunes de les noves tecnologies no ho eren tant perquè fossin inventades pels monjos, sinó que era la gestió i organització de les seves empreses el que els va fer innovadors.

4. L'arquitectura cistercenca

L'arquitectura cistercenca es una de les més belles relíquies de la època medieval, degut al seu estil pur, a les impressionants construccions de les abadies i basíliques i a la magnífica organització dintre i fora dels monestirs, que va glossar el P. Juan Maria de la Torre⁴⁵ fa uns anys a Poblet.

⁴² María del Carmen Pallarés Méndez i Ermelindo Portela Silva, "El complejo minerometalúrgico de la granja cisterciense de Constantín: Bases para el desarrollo de una investigación en arqueología medieval", Arqueología y territorio medieval, ISSN 1134-3184, no. 7, 2000, pp. 81-92.

⁴³ Luis Pablo Martínez, "Cister, religió i desenvolupament tecnològic a l'edat mitjana", en Ferran García-Oliver i Rinaldo Comba, El Císter, ideals i realitat d'un orde monàstic, 2001, p. 73

⁴⁴ Tant important és la cultura de l'aigua i de la seva energia, que St. Bernat pren aquests motius per a les seves exhortacions, com quan diu: "Si tu ets sabi, et mostraràs més com un dipòsit que com un canal. Doncs un canal distribueix l'aigua que rep, mentre que un dipòsit espera estar ple abans de vessar i així participa ell mateix de l'abundància de l'aigua sense pèrdua".

⁴⁵ Juan Maria de la Torre, Europa i el Císter.

Les diverses abadies cistercenques tenen a més una uniformitat de estil i de planta⁴⁶. L'arquitectura cistercenca es caracteritza pel seu estil pur i senzill –primer romànic, després gòtic i especialment la transició⁴⁷. Aquesta sobrietat era exigida per Sant Bernat perquè el sant fugia dels decorats on hi veia una distracció de la pietat⁴⁸.

Els monjos van propagar les seves tècniques innovadores a tot arreu i, per mitjà de les creuades, feren una expansió internacional d'aquest moviment.

5. Les implicacions socials.

El nou ordre econòmic impulsat pel Cister va tenir implicacions socials com no podia ser una altra cosa. Per exemple el reconeixement de la natura i del món rural, la dignificació del treball físic i de les arts mecàniques i tècniques (malgrat que molts dels monjos eren nobles o fills de nobles)⁴⁹ i, finalment, l'organització del treball repartit entre els monjos i els conversos.

Les operacions agrícoles i tecnològiques no podien ser desenvolupades només pels monjos, quines obligacions religioses i monacals exigien gran part del seu temps. Per aquesta raó, el sistema de germans llecs (“conversos”)⁵⁰ va ser introduïda des dels inicis a gran escala. Reclutats entre els homes senzills del país, les funcions dels germans llecs consistiren en portar a cap les diversos treballs del camp i múltiples ocupacions de l'agricultura i del comerç. Els llecs formaven un cos d'homes que vivien junt amb els monjos, però separats d'ells, sense prendre part dels oficis canònics, però tenint les seves hores de resos i exercicis religiosos.

⁴⁶ Les esglésies són de tres naus i obren les seves portes amb arquivoltes decorades de simples moltures; en el interior, els pilars s'aixequen senzillíssims, amb les columnes adossades en que se recolzen els torals; per fora, l'únic element que sobresurt del conjunt es la torre octogonal del cimbori de l'església, que destaca de lluny.

⁴⁷ De fet l'arquitectura cistercenca excel·leix per l'estil de transició entre el romànic i el gòtic. Per això, alguns la denominen “arquitectura protogòtica”. La majoria dels edificis cistercencs són bàsicament romànics encara que incorporen en la arquitectura la bóveda de creueria senzilla i l'arc apuntat. Ximo Company, “La trama estètica de l'art cistercenc” en Ferran Garcia-Oliver i Rinaldo Comba, El Cister, ideals i realitat d'un orde monàstic, 2001, p. 85.

⁴⁸ Els centenars de capitells que es troben a Poblet estan decorats exclusivament amb motius florals o geomètrics amb absència de tota forma humana o animal, precisament per aquesta preocupació de Sant Bernat.

⁴⁹ Vid. Nota 52.

⁵⁰ Ferran Garcia-Oliver, “El Cister del mite a la realitat”, en Ferran Garcia-Oliver, El Cister, ideals i realitat d'un orde monàstic, 2001, p. 9, diu que “Tots sols (els monjos) no hagueren pogut amb la vasta empresa de deserrar i amb les exigències del calendari agrícola, a risc de comprometre la voluntat ascètica i de desequilibrar la simbiosi entre l'ora i el labora que reclamava la regla benedictina. La figura del monjo convers, es a dir, del frare laic dedicat a les tasques manuals, assegura la ma d'obra imprescindible per escometre el treball dels camps i, de retop, aparta l'ordre senser de les vel·leitats de la dominació i l'explotació feudals. Encara tingué un efecte afeïgit el reclutament de conversos, voluntariament i entusiàsticament adherits a la gratuïtat salarial a canvi de un plat a taula cada dia, un sostre per les nits i, per damunt de tot, d'un salconduit per a l'ànima”.

Tan innovadora i influent va ser aquesta primera revolució, comparable amb la industrial, que molts es pregunten com és que els historiadors la poden denominar l' "edat obscura". Possiblement, en aquells temps, els historiadors eren reacis a incloure el progrés tècnic en les seves cròniques perquè estaven absorbits per descriure les llegendàries conquestes i gestes militars.

III. La revolució interior

Però la motivació de tots aquest canvis, com he avançat, es trobà en la nova actitud espiritual. La reforma cistercenca va ser sobre tot un moviment de renovació espiritual^{51 52}. Combinada la reforma espiritual i la econòmica, logren el que s'ha anomenat la "perfecta simbiosi d'ideal i realitat"⁵³.

La primera revolució va ser certament la del comportament interior. El Cister volgué restaurar la puresa original benedictina i portar a cap una reforma d'autoritat front a les costums laxes que s'havien implantat a tot arreu, àdhuc a l'interior de la Església (especialment amb Cluny).

Com a conseqüència d'aquesta actitud, els cistercencs van endegar la revolució renunciant a les tradicionals fonts d'ingressos dels monestirs derivades de beneficis, censos i rendes i van passar a dependre de la terra i del comerç dels seus productes. Així, la *Summa Cartae Caritatis* -els estatuts de l'ordre cistercenca- prohibeix els delmes i rendes senyorials, les rendes de les esglésies, l'altar, dels enterraments, els pagaments pel treball de serfs, rendes de molins i altres ingressos de naturalesa similar com contraris a la puresa de la vocació monàstica

Quart La responsabilitat social de l'empresa

⁵¹ Louis J. Lekai, *Los cistercienses. Ideales y realidad*, 1987. S. Tobin, *Cisterciens*, 1995, p. 73 diu que, a la mort de Sant Bernat 1153, les abadies cistercenques a Europa arribaven casi a 350, d'Irlanda a Sicília, d'Espanya al Bàltic, cap recó de la Cristiandat havia quedat intocat per l'onada de la "revolució espiritual cistercenca" que sorgia de Clairvaux.

⁵² Ferran Garcia-Oliver i Rinaldo Comba, *El Císter, ideals i realitat d'un orde monàstic*, 2001, p. 76: "Aquesta "tornada a San Benet", duta a terme per tal d'acomplir objectius purament espirituals, hauria tingut, segons la historiografia tradicional, efectes revolucionaris en el domini econòmic i tecnològic. L'efecte més revolucionari hauria derivat de la interpretació de la famosa màxima *ora et labora* pel Cister. La revolució, se'ns acostuma a dir, derivà del fet que la praxis cistercenca passava a complir ambdós principis, orar i treballar, mentre que els cluniacencs s'havien conformat en respectar el primer. En fer això, el Cister hauria contribuït decisivament a dignificar "des de dalt" el treball manual –no oblidem que els monjos blancs eren, en la seva immensa majoria, cavallers o fills de cavallers. El Cister hauria així obert una esquadra revolucionària en el panorama ideològic del món occidental, dominat des de l'Antiquitat per l'ideal aristocràtic de rebuig del treball físic. A la dignificació del treball manual, hauria seguit, de forma natural, la dignificació de les arts mecàniques, i, fins i tot, la tutela del progrés tecnològic. La interpretació literal del *ora et labora* de Sant Benet hauria desencadenat, doncs, l'impuls cistercenc al desenvolupament productiu i tecnològic de la plena Edat Mitjana".

⁵³ Ferran Garcia-Oliver i Rinaldo Comba, *El Císter, ideals i realitat d'un orde monàstic*, 2001, p. 11

Fen un salt enrera de nou segles i tornant al 21, avui experimentem també canvis importants.

Tal com he apuntat al principi, el nou ordre econòmic es caracteritza per la responsabilitat social de la empresa ("RSE")⁵⁴, veritable "comprimís de les empreses de gestionar la seva funció a la societat de forma responsable"⁵⁵. En virtut d'aquesta responsabilitat, les empreses integren objectius socials i mediambientals en les seves operacions mercantils i en la seva interacció amb les persones que participen i es relacionen amb ella (*stakeholders*).

Malgrat que sempre hi ha hagut empresaris amb preocupació social, fins fa poc l'actitud predominant en els negocis era que el seu objectiu es guanyar diners, legalment i honestament si es vol, però la seva exclusiva finalitat era la de produir productes i serveis per a incrementar els dividendes dels accionistes. Es tracta de l'*animus lucri*, que caracteritza les societats mercantils, d'acord amb la lleis que les regulen, portat al seu extrem. El més clar exponent d'aquesta postura va ser Milton Friedman, el qual, seguint les idees d'Adam Smith, en un famós article al *The New York Times Magazine*, en 1970, sostenia que "la única responsabilitat de l'empresa consisteix en utilitzar els seus recursos i dedicar les seves activitats a incrementar els seus beneficis" (*the business of business is business*).

Avui es passa d'aquesta concepció friedmaniana a la de la RSE segons la qual l'empresa introdueix les nocions social i mediambiental com a objectiu central de la gestió empresarial⁵⁶. El triple objectiu (*triple bottom line*) que definí John Elkington com la gent, el planeta i els beneficis (*people, planet and profit*).

A l'edat mitjana, el món estava dividit per l'economia i unit per la religió. Avui, està dividit per les creences i unit per l'economia globalitzada. Actualment el poder i influència de les empreses és immens⁵⁷. L'empresa s'ha transformat en l'institució preponderant. Les empreses decideixen el que mengem, el que vestim, el que llegim, el que veiem, com treballam i el que fem. La seva cultura, iconografia i ideologia predominen. Inclús dicten normes als governs que les supervisen i controlen àmbits que tradicionalment competien a l'esfera pública⁵⁸. Hi ha unes 70.000 empreses multinacionals amb unes 700.000 filials a més d'una plèiade de petites i mitjanes. Dels 25 majors pressupostos del món, els 5 primers

⁵⁴ Tant es així que alguns països com França obliguen a les empreses que cotitzen en borsa a publicar anualment, a més de la memòria financera, una memòria sobre les seves activitats socials i mediambientals.

⁵⁵ Cambra de Comerç Internacional, "Una visió empresarial del segle 21", 11 de gener 2002.

⁵⁶ Això significa que s'abandona el principi de la "maximització del valor dels accionistes" (*maximization of shareholders value*) com a mètode de guiar l'empresa, que va introduir el president de General Electric, Jack Welch, pel de la RSE.

⁵⁷ L'historiador Jacques Attali, *Une breve histoire de l'avenir*, 2006, sosté que es pot explicar la història de la humanitat com la successió de tres grans ordres polítics: l'ordre Ritual, on l'autoritat es essencialment religiosa; l'ordre Imperial, on el poder es sobre tot militar; i l'ordre Mercantil, on el grup dominant es aquell que controla l'economia. Attali considera que actualment estem inclosos de ple en aquesta darrera era. Naturalment, aquestes evolucions no passen per mitjà de ruptures dràstiques en tot moment coexisteixen els tres ordres de poder, amb avançades prematures i retrocessos constants.

⁵⁸ Joel Bakan, *The corporation*, 2006.

corresponen a estats, a partir del 6, a grans empreses. Aviat, 200 empreses subministraran la quasi totalitat de bens i serveis de la humanitat.

Com a conseqüència d'aquests grans poder i influència, l'empresa té avui una responsabilitat social que desborda l'estricta objectiu de fer beneficis i ha d'assumir com a propi el deure de participar en la solució dels grans problemes que afligeixen la humanitat: la pobresa⁵⁹, l'esclavitud, les pandèmies, la corrupció, el canvi climàtic, etc. Com deia en Winston Churchill, "a major poder, major responsabilitat"⁶⁰.

Les mutacions experimentades fa nou segles i les actuals son diferents, com no podria ser altrament ateses les distintes realitats socials i econòmiques, però jo crec veure-hi alguns trets comuns.

Com avui, el moviment cistercenc oferí les característiques de innovació i de globalització (europeïtzació de la seva època)⁶¹, un interès per viure i protegir la natura que equival al mediambient actual, i una voluntat de desprendre's dels excessos mundans, evocadors dels objectius socials i mediambientals que caracteritzen també el nou ordre modern.

Va ser per mitjà d'aquest sistema que els cistercencs pogueren participar en el progrés de la civilització europea. Esperem que el nou ordre econòmic sigui un ordre més just i equitatiu i tant eficaç i pròsper, espiritual i materialment, com el que varen crear els cistercencs amb el seu esperit i la seva fe.

En una de les seves obres, Sant Bernat diu: "totes les coses son possible pel qui creu".

* * *

⁵⁹ Dues terceres parts de la humanitat viuen en situació de pobresa (menys de \$2 diaris per càpita) i un terç, en situació d'extrema pobresa (menys de \$1).

⁶⁰ En una línia de pensament similar, Sant Benet diu que: "a qui més es confia, més s'exigeix" (Regla, II, 30).

⁶¹ El P. de la Torre diu: "... el cisterciense medieval y su circunstancia es un paradigma importante de la sociedad de la Europa fragmentada en naciones. Viene a ser lo mismo ser cisterciense en Escandinavia, que en la península Ibérica. Los matices geográficos cambian muy poco. Los Capítulos Generales median a todas comunidades cistercienses que integraban la Orden casi por el mismo rasero, según le principio fundamental de la Carta Caritatis Prior: 'Obligados a separarnos corporalmente en las diferentes regiones (de Europa) nos mantenemos indisolublemente conglutinados en nuestras almas'".

EL MONESTIR DE POBLET I EL DRET DE CATALUNYA

Discurs a la sessió de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya
celebrada al Monestir de Poblet
el 6 de juny de 2009

per

JOSEP-D. GUÀRDIA I CANELA

President de l'Acadèmia

Les meves primeres paraules en aquest acte has de ser necessàriament de
agraïment i de felicitació.

Van adreçades en primer lloc al nostre company acadèmic, Cardenal Ricard
Ma.Carles que ha tingut la deferència de presidir l'Eucaristia amb la qual
l'Acadèmia ha demanat que l'Esperit Sant la guiï i la mantingui fidel als
valors evangèlics del regne, que ens recorda el prefaci del dia de Crist Rei,
de veritat i vida, de santedat i gràcia, de justícia, amor i pau. I al mateix
temps ha pregat pels companys que han deixat aquest món. A la pregària
eucarística voldria afegir ara un record civil d'amistat i companyonia. La
seva homilia ha estat també en aquest sentit una magnífica *oratio
academica* i, en quant a tal -l'únic camp en el qual escau que em pronunciï,
vull felicitar-lo públicament-

Agrair també als monjos cistercencs, en la persona del Pare Abat de Poblet,
i felicitar-los per tota la tasca ingent que, amb ben pocs recursos, duen a
terme acreditant així també la força de l'Esperit. El felicito també per les
amables i profundes paraules que ens acaba d'adreçar; esperem saber ser
fidels a ells. I, tot i que avui no és present, és de justícia agrair totes les
moltes amabilitats del Pare Prior des de que li varem anunciar el nostre

propòsit de dur a terme aquest acte. Voldria testimoniar l'agraïment de l'Acadèmia, lliurant-li en aquest moment un exemplar de la Història de l'Acadèmia i dels Annals de la nostra Corporació

El nostre agraïment també a Ramon Mullerat, promotor i artífex d'aquesta reunió i a la seva esposa Margarita que ens han acollit amb la generositat que els hi és habitual.

Gràcies a les autoritats del món jurídic que ens han acompanyat en aquest acte: President del Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya, Degà del Col·legi de Registradors, i Alcalde de l'Esplugua que s'incorporarà després. També a aquells que havent estat invitats, s'han excusat amb motius justificats. Reconeixem l'esforç que comporta i veiem en ell un acte d'estimació a l'Acadèmia, al qual ens sentim obligats a correspondre

I finalment, entenc que la mateixa Acadèmia s'ha de felicitar per la realització d'aquest acte. Amb ell, l'Acadèmia surt del seu claustre i es desplaça per Catalunya que és el seu àmbit natural després que en 1979 deixés la denominació provincial de Barcelona per la nacional de Catalunya. I un agraïment especial a tots els acadèmics que assisteixen a l'acte. També als que s'han excusat motivadament. I de manera especial vull esmentar al Dr. Font i Rius, molt vinculat a Poblet i que a "Miscel·lània populetana" de 1966 va publicar "Del domini pobletà sobre la vila de Verdú" que relaciona aquest Monestir amb el poble, al confí del Pla d'Urgell i La Segarra, que va veure néixer Sant Pere Claver, el jesuïta missioner conegut com a apòstol dels negres pel seu treball en relació amb els esclaus a Cartagena de Indias. Vull citar igualment Josep-Joan Pintó que no ha pogut assistir, contra la seva voluntat i quan ja estava preparat a fer-ho per un conjunt de circumstàncies desafortunades.

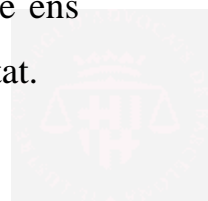
* * *

També Ramon Mullerat ha presentat una magnífica comunicació amb el títol “El nou ordre econòmic mundial i la revolució econòmica cistercenca”. Tot ella ha estat molt interessant, com l’acadèmic Mullerat ens té acostumat. Posteriorment insistiré en la vessant jurídica de diversos punts que ell toca des de la perspectiva econòmica, a fi i efecte de relacionar Poblet amb el Dret Civil de Catalunya, objecte de preferent i predilecta atenció per part de la nostra Corporació. En nom de l’Acadèmia vull felicitar-lo i agrair-li la seva comunicació, de la qual es desprèn el profund afecte i admiració que sent pel Císter, el seu gran coneixement de la situació econòmica i jurídica mundial, especialment als països anglosaxons que Mullerat coneix molt be i que, encara avui, pesi a l’emergència d’altres països i cultures, segueixen influint decisivament en tot el mon.

* * *

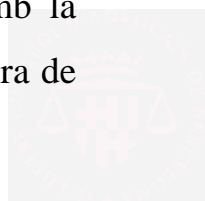
Per acabar la meva intervenció voldria remarcar algunes idees que em semblen importants en un acte com el d’avui. I fan referència, com ja he apuntat a les relacions de Poblet amb el nostre dret català

Fou Bernat de Chartres qui utilitzà per primera vegada al segle XII la coneguda frase (que després Isaac Newton popularitzà fins a l’extrem que molts li atribueixen a ell), segons la qual “som nans a espatlles de gegants” que són els nostres predecessors. I aquests atinades paraules ens són aplicables a l’Acadèmia com a Corporació i a tots els acadèmics que ens dediquem, conreem i estimem el nostre dret en la història i en l’actualitat.

Poblet té una llarga i fecunda història. Per a conèixer-la disposem d'una sèrie d'obres sobradament conegudes, de entre les quals jo voldria referir-me a una: la de Jaume Finestres y de Monsalvo, titulada "Historia del Real Monasterio de Poblet". A la Biblioteca del Col·legi d'Advocats de Barcelona, que és també la nostra biblioteca acadèmica, hi ha dos exemplars. El primer compren un únic primer volum imprès a Barcelona per Pablo Campins el 1746 porta com a subtítol "ilustrada con disertaciones curiosas sobre la antigüedad de su fundación, catálogo cronológico de sus Abades y progresos de sus gobiernos". El llibre havia pertangut, segons ex libris manuscrit de la portada, a Josep Rubinat i Senillosa de la vila de Guissona. L'altre exemplar, compren quatre volums i està imprès a Cervera (no ens ha d'estranyar com explicaré posteriorment) per Josep Barber el 1753. El volum I tracta de la Fundació i descripció del Monestir amb 24 dissertacions i els altres tres contenen la relació cronològica dels Abats, a través de la qual s'estructura la història del cenobi. Aquest exemplar fou donat a la Biblioteca per Josep Roig i Bergadà l'insigne tarragoní que fou Ministre de Gràcia i Justícia, Degà del Col·legi d'Advocats i President de l'Acadèmia, els anys 1933-34. Tant un com l'altre exemplars estan dedicats "A la Soberana Reina de Cielo y Tierra, Maria Santísima, Madre, Patrona y Titular de la Sagrada Orden del Císter".

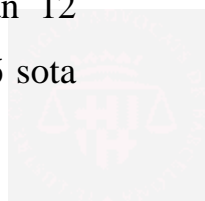
Jaume Finestres i de Montalvo (1691) nasqué a Barcelona. Fou un dels nombrosos fills de la família Finestres. Era germà de Josep, el més important dels juristes catalans del s. XVII, (sobre la influència del qual en el nostre dret civil he presentat aquest curs la meva comunicació acadèmica que podeu veure a la pàgina web de l'Acadèmia), que passà pràcticament tota la seva vida a Cervera, on impulsà la creació d'editorials –amb la ressaltada utilització dels caràcter gràfics grecs- com la que tingué cura de

l'edició de l'obra de Jaume. i morí a l'actual Montfalcó d'Ossó. Altres germans foren Francesc i Pere-Joan. Jaume fou monjo cistercenc a Poblet, tot i que realitzà estudis a Cervera i també ho fou un altre germà, Marià. Ignasi fou jerònim i Antoni, amb el nom religiós de Daniel, fou monjo premostratenc i Abat del Convent de Nostra Senyora de Bellpuig de les Avellanes i va escriure en català "Notes per a la història del Reial Monestir de Nostra Senyora de Bellpuig de les Avellanes". La majoria d'ells estudiaren al Col·legi de Cordelles que la Companyia de Jesús regia a la Rambla dels Estudis de Barcelona. I Josep el jurista, sense entrar a l'orde ignasiana, estigué molt vinculat a ella.

El domini de les humanitats clàssiques, el conreu de la història i el gust per l'excel·lència l'advertim en les obres de tots els germans i acrediten l'alt valor educatiu que a tota Europa tingué la Ratio Studiorum que seguiren durant molt de temps, els col·legis de la Companyia. Remarcaré, a tall d'exemple, que Jaume Finestres al proemi de la Història de Poblet recull la sentència de Ciceró segons la qual la història és "testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae et nuntia antiquitatis".

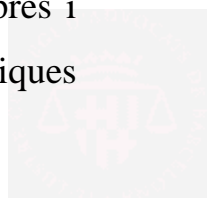
No soc un expert en la història de Poblet i per aquest motiu només em referiré a la seva importància, en relació amb el nostre Dret, des de la seva fundació fins al segle XIV, en què, tot i les seves grans realitzacions comença la seva davallada lenta però indefectible, com admeten els mateixos monjos cistercencs, del Monestir. Poblet es funda el 1150 (tot i que alguns autors daten la fundació al 1151 o al 1153) quan feia poc més de 50 anys de la fundació del Císter (1098) Ramon Berenguer va donar a l'Abadia de Fontfreda unes terres de la Conca de Barberà perquè hi establissin un monestir cistercenc. Sembla que fou el 1153, quan 12 monjos en prengueren possessió i començaren la construcció el 1166 sota

Alfons el Cast, I de Catalunya i II d'Aragó. Com a fita important cal remarcar que Jaume I el Conqueridor, l'any 1232 va revocar la decisió de ser enterrat a Sixena (on hi és el seu pare) i va optar per Poblet, signe inequívoc de la seva importància que es formalitzà en esdevenir, en temps de Pere el Cerimoniós i l'abat Copons, panteó reial de la Corona catalanoaragonesa.

I ¿què passava al nostre Dret durant aquests segles XII al XIV?. Doncs que aquell Dret català que la conclusió 54 de la Ponència primera del II Congrés Jurídic Català, reconeixia que havia sorgit amb el naixement d'una consciència nacional catalana i amb uns pressupòsits diferents dels de l'Espanya Occidental, va viure un des seus moments de màxim esplendor. El segle XI havia suposat una nova conjuntura (l'ensorrament del Califat de Còrdova i la decadència polític-militar de l'Islam hispànic) i l'hegemonia del Comtat de Barcelona, sobre tot amb la figura de Ramon Berenguer I. El segle XII ve caracteritzat per la unió de Ramon Berenguer IV i Peronella d'Aragó, que suposa la unió dels dos països.

Des de mitjans del s. XI es desenrotllen a Catalunya les institucions del que els historiadors anomenen el *segon temps* o la *segona edat feudal* que s'allunya del feudalisme carolingi que passa a considerar-se prefeudalisme. Apareixen aleshores les "*convenientiae*" y "*sacramentalia*" a més de les famoses "*constitucions de pau i treva*" des de la de Toluges (1027) fins a la de Lleida (1257), amb el protagonisme que en els primers temps tingué l'Abat de Ripoll i Bisbe de Vic, Oliba. D'altra banda la llei oficial visigoda va perdent importància i l'adquireixen els Usatges, que es projecten al temps de Ramon Berenguer I (1060) tot i que avui resulta clar que aparegueren al regnat de Ramon Berenguer IV, prop d'un segle després i coincidint amb la fundació de Poblet. També constitueixen magnifiques

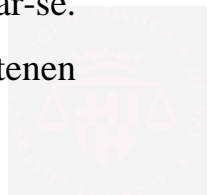

mostres del canvi jurídic que s'opera durant aquests segles les cartes de població i de franquesa (recordem la de Tortosa (1149), Lleida (1150) i Balaguer (1174).

Jaume I, el 1247 proclamà la vigència dels Usatges, reiterada a les Corts de 1251 i en arribar l'època codificadora (1495) foren recollits en la seva versió *Vulgata*.

Els segles XIII i XIV són la gran època de Catalunya. Des del punt de vista jurídic destaca la recepció del *ius commune* que s'havia anat gestant a les universitats i als monestirs, A Catalunya fou una recepció precoç (comença ja a meitat del XII) i molt intensa fins al punt que Jaume I (1247) i les Corts (1251) prohibeixen als advocats la invocació de les lleis romanes i canòniques als Tribunals. També són d'aquest període les col·leccions de dret feudal (per omplir els buits que en aquesta matèria presentaven els Usatges), els costums locals, la legislació reial i de Corts i el dret i la jurisdicció marítims que, després (al segle XIV), donaren lloc al llibre del Consolat de Mar.

La fundació de Poblet coincideix, dons, en el temps, a la fase més important de producció del Dret Català. Sens dubte a través de Poblet arribà a Catalunya el profund sentit d'un nou feudalisme, nascut a França i desenvolupat amb notables diferències respecte al de l'Espanya occidental. Poblet és una manifestació preclara de l'extensió del Principat cap a la Catalunya nova i amb aquest motiu influí i es deixà influir pels instruments jurídics nascuts amb aquesta finalitat. Poblet, com ha recordat Mullerat, és l'impulsor d'un nou ordre econòmic i tot nou ordre econòmic busca i troba els instruments jurídics adients per a desenvolupar-se. Finalment els monestirs, i Poblet entre ells, com a centres de cultura tenen

un protagonisme fonamental en la recepció del *ius commune*, que està constituït pel *ius civile* i el *ius canonicum* i que es desenvolupa paral·lelament amb la teologia, generant aquelles dues formes d'estudi i d'aplicació que en diem el *mos italicus* i el *mos gallicus*.

No voldria deixar de subratllar també la importància política i jurídica de Poblet en l'actualitat contemporània. Aquí es guarda l'arxiu Tarradellas, testimoni especialment significatiu d'un període i de la Catalunya que amb l'autonomia recupera el seu món jurídic propi i gaudeix de la llibertat recobrada.

Acabo. Per a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, l'acte d'avui té un significat especial. Hem retornat a un dels llocs més importants dels nostres orígens jurídics. Hem retornat a les arrels. Desitjo que l'aliment espiritual de tot ordre que avui acabem de prendre es transformi de manera fecunda en un fruit abundós.

Moltes gràcies

